

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง
กรุงเทพมหานคร*

LEARNING MANAGEMENT BASED ON ARIYASACCA IN HISTORY SUBJECT
FOR THE 6TH GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS, BAMRUNGRAWIWAN
WITTAYA SCHOOL, DON MUEANG DISTRICT, BANGKOK

ชัชวาล เหลืองคำ

Chatchawan Lueangkham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Chatchawanlueangkham@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ของเรียนรู้อตามหลักอริยสัจ 4 มีค่าเท่ากับ 0.51 แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เพราะมีคะแนนทดสอบเพิ่มขึ้น 2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า แบบทดสอบก่อนเรียนโดยรวม คะแนน 453 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 15.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.78 คิดเป็นร้อยละ 50.00 แบบทดสอบหลังเรียนโดยรวม คะแนน 684 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 23.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.61 คิดเป็นร้อยละ 76.00 ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียน โดยรวมต่างกัน 231 คะแนน ค่าเฉลี่ยที่ 8.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.73 คิดเป็นร้อยละ 25.66 การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อของนักเรียนด้วยแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ ดำเนินการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบน

*Received July 27, 2022; Revised August 9, 2022; Accepted August 11, 2022

มาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน ก่อนและหลังการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้สูง ก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; หลักอริยสัจ 4

Abstract

The study applied experimental research approach with the aim of investigating the learning management based on Ariyasacca in history subject for the 6th grade primary school students, Bamrungrawiwan Wittaya School, and exploring the learning achievements difference between the pretest and posttest of learning management based on Ariyasacca, The sample group included 30 students from class 1 of the 6th primary school. Who were chosen by purposive sampling. The research tools were 5 learning management plans and achievement test for 30 items.

From the study, the following results were found: 1) The achievement of the learning management based on Ariyasacca was found to have a mean of 0.51; showing that students have learning development as they had higher test score. 2) From comparing the learning achievement between pretest and posttest in the subject of Buddhism based on Ariyasacca was found that students had pretest with a score of 453 and a mean of 15.00, with standard deviation of 2.78, representing 50.00%. While the posttest, students had a score of 684 and a mean of 23.00, with standard deviation of 2.61, representing 76.00%. The difference of achievement before and after, the overall difference was 231 points, the mean was 8.00, the standard deviation was 1.73, representing 25.66%. From testing the learning achievement of students by using 30 question exam and analyzing the results with mean, percentage, and standard deviation, the result revealed that the posttest was higher than pretest with a statistically significant level of 0.05

Keywords: learning management; the 4 Noble Truths.

บทนำ

เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภูมิภาคและของโลกควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรมรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 ได้เน้นและให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งหมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง สามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ “เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าทดลองและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจ ด้วยกระบวนการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคม และส่วนรวม รายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คนไม่น้อย ผู้คนสามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หรือวิธีการทางประวัติศาสตร์ มาใช้ปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ไขปัญหา และวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนมักจะมีทัศนคติว่าเป็นวิชาที่ไม่น่าสนใจ สอนไม่สนุกจนกระทั่งเกิดข้อเสนอนี้ว่าควรหาครูที่สอนสนุก ๆ มาสอนวิชาประวัติศาสตร์ทำให้เกิดความจำเป็นจะต้องทบทวนว่า เพราะเหตุใดครูที่สอนวิชาประวัติศาสตร์จำนวนไม่น้อยจึงสอนไม่สนุก เป็นสาเหตุทำให้เด็กและผู้คนในสังคมมีทัศนคติต่อวิชานี้ว่าไม่น่าสนใจ ลำดับแรกต้องทบทวนหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่าทางด้านเนื้อหา มีความยากง่ายอย่างไร อีกด้านหนึ่งไม่ว่าครูผู้สอนจะจบประวัติศาสตร์หรือไม่ ก็ต้องสอนประวัติศาสตร์ หรือครูประวัติศาสตร์เองก็ต้องสอนทั้ง 5 สาระ ทั้งที่ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญและชอบทั้ง 5 สาระหลักสูตรที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูต้องสอนในเรื่องที่ตนเองไม่เชี่ยวชาญเป็นการใช้คนไม่เหมาะกับงานในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ หากครูผู้สอนไม่ได้ชอบวิชานี้เป็นทุนเดิม ไม่ได้เรียนมาทางด้านนี้โดยตรง อีกทั้งมีทัศนคติว่าวิชานี้ไม่น่าสนใจ ครูผู้สอนเองยังคิดแบบนี้ รวมทั้งไม่เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วยแล้ว

บรรยากาศการเรียนประวัติศาสตร์ยังไม่น่าสนใจมากขึ้นอีก ส่วนในด้านผู้เรียนเองก็มีทัศนคติด้านวิชาประวัติศาสตร์ว่า เป็นวิชาที่สอนให้ผู้เรียนอยู่แต่ในโลกของอดีตไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่กำลังก้าวหน้าอย่างไร้พรมแดน ทัศนคติและมุมมองดังกล่าว นับว่าเป็นปมปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน รายวิชาประวัติศาสตร์ การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการทางการคิดที่สำคัญกระบวนการหนึ่งและเป็น สิ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ถ้าทุกคนได้รับการฝึกให้รู้วิธีการคิดแก้ปัญหาอยู่เสมอ เป็นประโยชน์แก่ผู้ได้รับการฝึกฝนบุคคลที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ แล้วสามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหานั้นให้สำเร็จลุล่วงได้ย่อมประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังอาจนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ ความสามารถในการคิดที่ต้องอาศัยกระบวนการทางสติปัญญา ความคิดและประสบการณ์เดิมของบุคคลมาประกอบกัน เพื่อแก้ปัญหาที่ประสบขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยมีแบบพฤติกรรมหรือวิธีการในการแก้ปัญหามีลำดับขั้นตอนของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ปัญหาต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ก่อนที่พระองค์ได้บรรลุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนถึงพระองค์ได้ตรัสรู้ธรรมเป็นศาสดาเอกของโลก พระองค์จะใชการแก้ปัญหามีขั้นตอนดังปรากฏในหลักของอริยสัจ 4 ประการ เป็นวิธีการแห่ง ปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหามาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหาของบุคคลด้วยปัญญาของตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยการดลบันดาลประทานพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นสัจธรรม ความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคนจะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้นอย่างหาที่หลีกเลี่ยงได้ยาก (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักการสำคัญของอริยสัจ 4 จัดว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้หรือเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แก้ปัญหามาจากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้มองเห็นปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งได้เห็นแนวทางการแก้ปัญหามาตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหามาตามพุทธวิธี จึงมีความสนใจศึกษาถึงการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกระบวนการสอนเพื่อใช้ในการแก้ปัญหามาการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณาวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษามูลฐานการกับการเรียนรู้ระหว่างรายวิชาประวัติศาสตร์และหลักอริยสัจ 4 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเป็นเชิงทดลอง (Experimental Research) เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้วางแผนการดำเนินการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดลอง ทดสอบ – ทดสอบ (One Group Pretest – Posttest Design) ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา รายงานวิจัย บทความวิชาการ เอกสารต่าง ๆ และพระไตรปิฎก นำมาวิเคราะห์แยกหมวดหมู่ของเนื้อหา ความสอดคล้องเนื้อหา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการออกแบบ คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ เรื่องที่ 1 วิธีการทางประวัติศาสตร์, เรื่องที่ 2 การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น, เรื่องที่ 3 ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์, เรื่องที่ 4 แหล่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์, เรื่องที่ 5 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ จำนวนเรื่องละ 1 ชั่วโมง รวม 5 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือทางการวิจัยเพื่อดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อคัดเลือกเนื้อหามาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

1.2 ผู้วิจัยได้นำการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ตามหลักพุทธวิธีการสอน มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาให้ผู้เรียนศึกษาทำความเข้าใจ ด้วยการจัดกระบวนการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการแสวงหาคำตอบ

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาและให้คำแนะนำว่า ในการแก้ไขปัญหาจะต้องรู้สาเหตุ เพื่อที่จะหาทางแก้ได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา ผู้เรียนออกแบบการทดลอง โดยระบุวิธีการทดลองและรูปแบบการบันทึกผลของการทดลองจากอุปกรณ์ที่กำหนดให้ครอบคลุมปัญหา สมมติฐานที่เลือกและสามารถทดลองได้

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการแก้ปัญหา นักเรียนวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางเลือกหรือวิธี แก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ว่าเป็นหลักการชัดเจน ว่าเป็นทางในการปฏิบัติ

การหาคุณภาพเครื่องมือ นำแผนการจัดการเรียนรู้ ใบบาง และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ทำการวิเคราะห์หาความสอดคล้อง (IOC) แล้วไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมแก้ไขตามคำแนะนำ เพื่อให้สามารถนำไปทำการทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คนต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

11 ดำเนินการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (Pre Test) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานของนักเรียนโดยทดสอบในช่วงโม่งเรียนแรก เรื่อง การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทั้งหน่วยโดยแบบทดสอบเป็นแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ แล้วดำเนินการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนตามหลักอริยสัจ 4 จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ 2) ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post Test) โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน แล้วตรวจให้คะแนนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือทางการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) 3) วิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเพื่อหาค่า t-test และหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ของเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มีค่าเท่ากับ 1.93 แสดงว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เพราะมีคะแนนทดสอบเพิ่มขึ้น

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้วิเคราะห์ได้ดังนี้ แบบทดสอบก่อนเรียนรู้โดยรวม คะแนน 453 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 15.00 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานอยู่ที่ 2.78 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด 900 คิดเป็นร้อยละ 50.00 แบบทดสอบหลังเรียนรู้โดยรวม คะแนน 684 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 23.00 เป็นร้อยละ 76.00

ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมต่างกัน 231 คะแนน ค่าเฉลี่ยที่ 8.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.73

เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคลแล้วโดยรวมแล้วนั้น มีพัฒนาการ ความก้าวหน้าต่อการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 คิดเป็นร้อยละ 25.66 หมายความว่า นักเรียนตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เพราะมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน

แบบทดสอบ	N	คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	30	584	15.00	2.78	26.66	.000*
หลังเรียน	30	684	23.00	2.61		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ทำการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยใช้ t - test (Dependent Samples) พบว่า การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ ดำเนินการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน ก่อนและหลังการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” อภิปรายผลดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ของเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 1.73 แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เพราะมีคะแนนทดสอบเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนต้องได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระยุง ขยานนโท (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบวรธรรมประยุตวิทยา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งหมด 30 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยประชาธิปไตย จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบวรธรรมประยุต มีประสิทธิภาพเนื่องจากเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจนเชื่อมโยงกัน ภายในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนมีความสนใจ ให้ความร่วมมือ นำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สามารถแก้ปัญหาด้านการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบวรธรรมประยุต หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยประชาธิปไตย จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนได้ค่าเฉลี่ย เมื่อ $(\bar{X}) = 13.80/27.53$ ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) = 3.089/1.756 เมื่อนำไปทดสอบหาค่า t - test พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา หอมฟุ้ง (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้ อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต” ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดย ประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยสนับสนุนการนำรูปแบบการสอนไปใช้กระบวนการเรียนการสอนมี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. สร้างความสนใจ 2. อ่านวรรณคดี 3. วิเคราะห์ความขัดแย้ง 4. วิเคราะห์สาเหตุ 5. ค้นหาวิธีแก้ไข 6. ผลของการแก้ปัญหา และ 7. สรุปและประเมินผล (2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนทั้งกับกลุ่มตัวอย่างและการนำผลการศึกษาไปขยายผลพบว่า นักศึกษาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มที่นำผลการศึกษาไปขยายผลต่างมีความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียนด้วยรูปแบบการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 และระหว่างเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชา ประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงรวิวรรณวิทยา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิเคราะห์ได้ ดังนี้ แบบทดสอบก่อนเรียนรู้โดยรวม คะแนน 453 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 15.00 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานอยู่ที่ 2.78 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด 900 คิดเป็นร้อยละ 50.00 แบบทดสอบหลังเรียนรู้โดยรวม คะแนน 684 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 23.00 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานอยู่ที่ 2.61 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด 900 คิดเป็นร้อยละ 76.00 ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมต่างกัน 231 คะแนน ค่าเฉลี่ยที่ 8.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.73 ซึ่งนั่นหมายความว่านักเรียนตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เพราะมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์มากขึ้น

ดังนั้น จึงควรมีการให้ความรู้แก่นักเรียนเสมอ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประเสริฐ ชาติเมธี (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้วิธี

สอนแบบอริยสัจสี่ ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลักร้อย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า (1) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลักร้อย มีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้เรียนเกิดความสนใจ ตื่นเต้น และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยรวมจากการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลักร้อย หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) = 11.27/18.13 เมื่อนำไปทดสอบค่า t - test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 81.42/86.85 (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวม การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้จริง เนื่องจากว่าหลักของอริยสัจ 4 เน้นการแก้ปัญหาที่ตรงประเด็น มีขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน เมื่อนำมาใช้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้แล้วเป็นหลักที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ชัดเจน ในด้านผู้สอนก็สามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับสภาพความพร้อมของผู้เรียน ด้านผู้สอนมองเห็นปัญหาของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน นำไปสู่การสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามสภาพปัญหาที่พบในการสอนแต่ละครั้ง ภายใต้กรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกลางในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชา ประวัติศาสตร์ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 สามารถนำไปใช้ในการจัด กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบ แนวคิดในการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้เข้าใจสาเหตุของปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้ตรงประเด็น โดยการนำวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ตามหลักพุทธวิธีการสอน มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทุกข์ วิเคราะห์สภาพปัญหาให้ผู้เรียนศึกษาทำความเข้าใจ ด้วยการ จัด กระบวนการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการแสวงหาคำตอบ

ขั้นตอนที่ 2 สมุทัย วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาและให้คำแนะนำว่า ในการแก้ไขปัญหาจะต้องรู้สาเหตุ เพื่อที่จะหาทางแก้ได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 นิโรค วิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา ผู้เรียนออกแบบการทดลอง โดยระบุ วิธีการทดลองและรูปแบบการบันทึกผลของการทดลองจากอุปกรณ์ที่กำหนดให้ ครอบคลุมปัญหา สมมติฐานที่เลือกและสามารถทดลองได้

ขั้นตอนที่ 4 มรรค ดำเนินการแก้ปัญหา นักเรียนวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางเลือกหรือวิธี แก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ไว้เป็นหลักการชัดเจน ไว้เป็นทางในการปฏิบัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันเป็นกุญแจที่สำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ทำให้ผลการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

2. จากการที่ผู้วิจัยได้นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มเป้าหมาย เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคู่มือสามารถแก้ปัญหาได้ ผู้เรียนมีความสนใจอยากรู้ อยากเห็นในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น หลังจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเก็บข้อมูลได้เสร็จสิ้นลง

ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. ควรประยุกต์วิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสม เพื่อให้มองเห็นปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจนแล้วสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงและดียิ่งขึ้น

2. นักเรียนควรได้รับการศึกษาหลักการของอริยสัจ 4 ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จากผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น นิมนต์พระสงฆ์เป็นวิทยากร หรือผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการอบรมธรรมะได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนเพื่อนำไปประยุกต์ในการพัฒนาผลการเรียนรู้ของตน หรือนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์เป็นกลยุทธ์ ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาต่อยอดศึกษาวิจัยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ให้เกิดความชัดเจนขึ้น

2. ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับรายวิชาอื่น นอกจากรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 กับรายวิชาประวัติศาสตร์ ในระดับชั้นเดียวกันร่วมกับสถานบันการศึกษาอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- การจัดการศึกษานอกระบบ. (2551). คู่มือการดำเนินงานหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชลธิชา หอมพุ่ม. (2558). การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่ เพื่อส่งเสริม ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์ มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระมหาประเสริฐ ชาติเมธี. (2561). การใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ ในสาระพระพุทธศาสนา
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหลักกล้วย จังหวัดนครราชสีมา
(วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยุง ชยานนโท. (2561). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 รายวิชาประวัติศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบวรธรรมประยุตวิทยา ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬา
ลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ. (2558). ผลการใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนและ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี
ที่ 4 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.